

VIỆN KHOA HỌC GIÁO DỤC VIỆT NAM
GS. VS. PHẠM MINH HẠC - GS. TSKH. THÁI DUY TUYẾN
(Chủ biên)

ĐỊNH HƯỚNG GIÁ TRỊ CƠN NGƯỜI VIỆT NAM THỜI KỲ ĐỔI MỚI VÀ HỘI NHẬP

Sách chuyên khảo

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT
HÀ NỘI - 2011

CÁC TÁC GIẢ

TS. Vũ Thị Minh Chi

GS.VS. Phạm Minh Hạc

CN. Hoàng Mạnh Kha

PGS.TS. Võ Tấn Quang

GS.TSKH. Thái Duy Tuyên

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Định hướng giá trị là một khía cạnh của giá trị, nhưng giữ vai trò rất quan trọng trong nghiên cứu về con người.

Để giúp bạn đọc có thêm tài liệu nghiên cứu, tham khảo về vấn đề rộng lớn và quan trọng này, nhân dịp kỷ niệm 50 năm Ngày thành lập Viện Khoa học giáo dục Việt Nam (6-12-1961 – 6-12-2011), Nhà xuất bản Chính trị quốc gia - Sự thật kết hợp với Viện Khoa học giáo dục Việt Nam cho ra mắt cuốn sách ***Định hướng giá trị con người Việt Nam thời kỳ đổi mới và hội nhập*** do Giáo sư, Viện sĩ Phạm Minh Hạc và Giáo sư, Tiến sĩ Khoa học Thái Duy Tuyên làm chủ biên, đồng thời là những người biên soạn chính và các tác giả khác cũng là cán bộ nghiên cứu của Viện biên soạn.

Đây là kết quả nghiên cứu nhiều năm của các tác giả về vấn đề “***Định hướng giá trị con người Việt Nam thời kỳ đổi mới và hội nhập***” trong khuôn khổ các chương trình nghiên cứu khoa học cấp nhà nước KX.07 (1991-1995), KHXH.004 (1996-2000), KX.05 (2001-2005) và kết quả của sự hợp tác quốc tế về “***Điều tra định hướng giá trị thế giới***” do Viện Nghiên cứu xã hội Đại học Michigan (Mỹ) tiến hành tại Việt Nam (2001). Nội dung cuốn sách gồm ba chương: 1) Tổng quan về hình nghiên cứu giá trị và định hướng giá trị; 2) Điều tra, khảo sát định hướng giá trị con người Việt Nam trong thời kỳ đổi mới và hội nhập; 3) Xử lý các số liệu điều tra. Ngoài ra, cuốn sách còn có tám phụ lục là các bản câu hỏi và kết quả điều tra với nhiều đối tượng

khác nhau trong các tầng lớp nhân dân Việt Nam. Các tác giả thực hiện điều tra, khảo sát trong giai đoạn 1991-2005, do vậy những số liệu, thông tin và những đánh giá trong cuốn sách chỉ dừng ở năm 2005 nhằm phục vụ cho các chương trình nghiên cứu khoa học cấp nhà nước trong giai đoạn này.

Cuốn sách đề cập vấn đề khá rộng và còn đang được tiếp tục nghiên cứu nên nội dung khó tránh khỏi hạn chế. Khi bàn về định hướng giá trị con người Việt Nam, các tác giả đã đưa ra cách luận giải riêng. Chúng tôi cố gắng giữ nguyên ý kiến của các tác giả và coi đây là quan điểm riêng.

Chúng tôi hy vọng cuốn sách sẽ đóng góp một phần nhỏ nào đó vào công cuộc phát triển khoa học xã hội - nhân văn nước nhà trong thời kỳ đổi mới, giúp ích phần nào cho bạn đọc trong nghiên cứu khoa học, giảng dạy và học tập cũng như trong công tác quản lý xã hội.

Xin giới thiệu cuốn sách cùng bạn đọc.

Tháng 10 năm 2011

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA - SỰ THẬT

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
<i>Lời Nhà xuất bản</i>	5
<i>Lời giới thiệu</i>	11
<i>Chương I</i>	
TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU GIÁ TRỊ VÀ ĐỊNH HƯỚNG GIÁ TRỊ	15
I. Tìm hiểu khoa học về giá trị	15
1. Sự cần thiết	15
2. Khái niệm giá trị trong giá trị học	21
3. Vài nét về giá trị học - khoa học nghiên cứu giá trị	25
4. Giá trị học hiện đại	30
5. Năng lực xác định giá trị	33
6. Một số cuộc điều tra giá trị trên thế giới	35
7. Mô hình lý thuyết về quan điểm giá trị	36
8. Vấn đề giá trị và nghiên cứu giá trị trong Nhân loại học văn hoá	38
9. Quan điểm biến đổi trong nghiên cứu giá trị	42
II. Kết quả nghiên cứu giá trị, định hướng giá trị qua chương trình nghiên cứu khoa học cấp nhà nước KX.07 (1991-1995)	47
1. Các khái niệm	48
2. Phương pháp tiếp cận giá trị	53

3. Bước đầu nhận định những biến đổi định hướng giá trị của con người Việt Nam trong điều kiện kinh tế thị trường: hình thành các giá trị quá độ 57
4. Điều tra, khảo sát, xây dựng bộ công cụ (KX.07-10 – 1992-1994) 70

Chương II

ĐIỀU TRA, KHẢO SÁT ĐỊNH HƯỚNG GIÁ TRỊ CON NGƯỜI VIỆT NAM TRONG THỜI KỲ ĐỔI MỚI VÀ HỘI NHẬP 76

- I. Cơ sở lý luận xây dựng bộ công cụ điều tra 76**
 1. Một số quan điểm cơ bản 77
 2. Một số yêu cầu về hệ giá trị trong kinh tế thị trường hiện nay 92
 3. Dự báo sự biến đổi định hướng giá trị con người Việt Nam trong thời kỳ công nghiệp hoá, hiện đại hoá 111
- II. Cấu trúc bộ công cụ điều tra và tổ chức điều tra, khảo sát 124**
 1. Về nội dung 124
 2. Về đối tượng 130
 3. Tổ chức điều tra, khảo sát 131

Chương III

XỬ LÝ CÁC SỐ LIỆU ĐIỀU TRA 134

- A. Giới thiệu sơ lược về nội dung, đối tượng điều tra và kỹ thuật xử lý kết quả điều tra 134**
- B. Kết quả nghiên cứu 138**
 - I. Về vấn đề đồng tiền và sự làm giàu 138**
 - II. Tệ nạn xã hội, tiêu cực 149**
 - III. Tình yêu, hôn nhân, gia đình 151**
 - IV. Khoa học, công nghệ, tài năng 163**

V. Nghề nghiệp, việc làm, cơ cấu, chuyển đổi cơ cấu	166
VI. Cạnh tranh, hợp tác	185
VII. Sở hữu và các thành phần kinh tế	193
VIII. Lý tưởng, niềm tin	194
IX. Lối sống	206
KẾT LUẬN	224
TÀI LIỆU THAM KHẢO	241
PHỤ LỤC	243
<i>Phụ lục 1: Giá trị dân chủ</i>	245
<i>Phụ lục 2: Bản câu hỏi định hướng giá trị của con người Việt Nam trong điều kiện kinh tế thị trường, hội nhập, mở cửa, công nghiệp hoá, hiện đại hoá theo định hướng xã hội chủ nghĩa</i>	273
<i>Phụ lục 3: Bản câu hỏi điều tra định hướng giá trị của công nhân</i>	353
<i>Phụ lục 4: Bản câu hỏi điều tra định hướng giá trị của nông dân</i>	386
<i>Phụ lục 5: Bản câu hỏi điều tra định hướng giá trị của học sinh, sinh viên</i>	418
<i>Phụ lục 6: Bản câu hỏi điều tra định hướng giá trị của doanh nhân</i>	447
<i>Phụ lục 7: Bản câu hỏi điều tra định hướng giá trị đối với trí thức</i>	469
<i>Phụ lục 8: Thống kê mẫu điều tra</i>	499

www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn - www.lib.hau.edu.vn

LỜI GIỚI THIỆU

Khi nghiên cứu lý thuyết hoạt động trong tâm lý học Xôviết (1973-1977) chúng tôi thấy thiếu hẳn một căn cứ, một cơ sở xã hội của hoạt động tâm lý con người là hệ giá trị của xã hội mà con người sống trong đó. Chúng tôi đã đề xuất đưa giá trị vào phương pháp tiếp cận hoạt động đối với tâm lý con người. Phương pháp tiếp cận hoạt động là một phương pháp thực sự khoa học theo tinh thần duy vật biện chứng. Nhưng thiếu cơ sở giá trị là những cái làm nên tinh thần con người, tâm lý con người (tức là thiếu tinh thần, thiếu tâm lý - không thành con người) nhiều khi không lý giải được hoạt động, hành vi của con người. Mùa hè năm 1978, tại Hội thảo toàn quốc về khoa học tâm lý họp tại Nha Trang, tôi đã trình bày suy nghĩ đó. Nhưng mãi đến khi có Chương trình khoa học công nghệ cấp nhà nước KX.07 nghiên cứu về con người, mà tôi có vinh dự được giao làm chủ nhiệm, tôi mới có dịp thực thi ý tưởng vừa nói tới ở trên. Thực sự đây là sản phẩm của đường lối đổi mới do Đảng Cộng sản Việt Nam đề xướng và lãnh đạo triển khai. Xã hội Việt Nam bắt đầu xây dựng kinh tế thị trường, được công bố tại Đại hội VI (tháng 12-1986), và đến Đại hội IX (tháng 1-2001) đã chính thức tuyên bố xây

dựng và hoàn thiện các thể chế của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Với nền kinh tế này, quy luật tổng quát nhất quy định mọi hoạt động xã hội, cho đến từng gia đình, từng con người là *quy luật giá trị*. Các nghiên cứu, điều tra giá trị (hệ giá trị, thang giá trị, thước đo giá trị, định hướng giá trị) tồn tại và phát triển trên mảnh đất đó.

Một may mắn khác đến với chúng tôi, những người nghiên cứu giá trị, là từ năm 2000 bắt đầu được tiếp xúc với một số nhà nghiên cứu giá trị ở một số nước, nhất là với dự án điều tra giá trị thế giới 'WVS' - đứng đầu là Giáo sư Ronald Inglehart (Mỹ) - mà Viện Nghiên cứu con người được kết nạp là một thành viên, và từ năm 2001 các cán bộ của Viện đã trực tiếp tiến hành cuộc điều tra này ở Việt Nam: được biết thêm về phương pháp, về tri thức trong lĩnh vực này, các kết quả được giới thiệu ra thế giới, làm tăng lòng tin và niềm phấn khởi đi vào một lĩnh vực khoa học khá mới mẻ đối với nước ta - khoa học về giá trị (giá trị học).

Những vấn đề trình bày trong cuốn sách này là một phần kết quả của những công trình nghiên cứu của các tác giả được tiến hành ở Việt Nam từ năm 1991, kể cả dự án WVS, vì vậy đã phản ánh một cách công phu, kiên trì nhiều vấn đề liên quan đến các giai tầng xã hội khác nhau, các địa phương khác nhau, trong đó có cả việc tính toán các số liệu được tiến hành theo SPSS (phương pháp

* Nguyên văn tiếng Anh: World Value Survey.